

סיכומי הדרך היומי

מחודדים ת"ר ושנתם שיהיו דברי תורה בפ"ך (קידושין ל')

לעילוי נשמת אימי מורתי מרת שיינדל חיה חוה גאסט ע"ה בת הר"ר משה רוזנבאום זצ"ל נלב"ע יום רביעי כ"ט טבת תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרת פייגע ציפורה גאסט ע"ה בת ר' מרדכי אשת ר' אברהם ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשכ"א ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net
שמחים לבשר על חידוש שמיעת השיעורים בטלפון
בעברית ובאנגלית במספר 0799-379-634

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת הרב אברהם בן חיים גאסט ז"ל נלב"ע ו' טבת תש"ב ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' פינחס בן ר' בנימין בינוש זצ"ל

שבת קודש פרשת וישב - כ"ח כסלו תשע"ח

דף י"ח ע"א

וזהרתם את בני ישראל מטומאתם - אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן, וזמן הפרישה - עונה.

כל שאינו פורש מאשתו סמוך לוסתה - אפילו בניו כבני אהרן הם מתים, שנסמך 'אחרי מות' ל'וזהרתם'.

כל הפורש מאשתו סמוך לוסתה - יהיו לו בנים זכרים, שנאמר 'להבדיל בין הטמא ובין הטהור', ונסמך לו 'אשה כי תזריע וילדה זכר'. לר' יהושע בן לוי יהיו לו בנים ראויים להוראה - שנאמר 'להבדיל... ולהורות'.

כל המבדיל על היין במוצאי שבתות - יהיו לו בנים זכרים, שנאמר 'להבדיל בין הקדש ובין החול', ונאמר 'להבדיל בין הטמא ובין הטהור', ונסמך לו 'אשה כי תזריע'. לר' יהושע בן לוי יהיו לו בנים ראויים להוראה, שנאמר 'להבדיל... ולהורות'.

כל המקדש את עצמו בשעת תשמיש - יהיו לו בנים זכרים, שנאמר 'והתקדשתם והייתם קדושים', ונסמך לו 'אשה כי תזריע וילדה זכר'.

יום ראשון פרשת מקץ - כ"ט כסלו תשע"ח

דף י"ט ע"א

שנינו במשנה: ר' אליעזר אומר 'השרץ ונעלם ממנו', על העלם שרץ חייב ואינו חייב על העלם מקדש. ר' עקיבא אומר 'נעלם ממנו והוא טמא', על העלם טומאה חייב, ואינו חייב על העלם מקדש. ובמה נחלקו: לחזקיה ולעולא - לר' אליעזר אינו חייב עד שידע אם בשרץ נטמא או בנבלה, ולר' עקיבא די שידע שנטמא. לר' יוחנן ורב ששת: אין מחלוקת ביניהם בדין, ורק משמעות דורשין איכא ביניהם.

היו לפניו חלב ונותר ואכל אחת מהן בשוגג, או שהיה שבת ויום הכיפורים, ושגג ועשה מלאכה באחד מהם, או שהיו אשתו נדה ואחותו עמו בבית, ובא על אחת מהן בשוגג - רבי יהושע פוטר, שנאמר 'או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה' - עד שיוודע לך במה חטא, ור' אליעזר מחייב, שנאמר 'אשר חטא... והביא, ו'בה' - פרט למתעסק. אבל בידיעות הטומאה סבר ר' אליעזר (לחזקיה ועולא) שצריך שידע במה נטמא, שדרש היתור 'בנבלת שרץ טמא' (שכבר נלמד מ'בכל דבר

שנינו: היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד, חייב, מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו - ואמרו כמה אמוראים שחייב שתי חטאות, על הכניסה ועל הפרישה. ופירשו: אם תלמיד חכם - באין סמוך לווסתה פטור, שעל הכניסה אנוס ועל הפרישה מזיד, ובסמוך לוסתה חייב רק הכניסה, שעל הפרישה הוא מזיד. ואם עם הארץ - לעולם אחת, שהרי שגגה אחת היא. אלא מדובר בסמוך לוסתה ובתלמיד חכם היודע דין פרישה סמוך לווסתה, אך אין יודע דין משנתנו, שאין זו אותה שגגה.

שנינו: נמצא על שלו דם לאחר תשמיש - טמאים וחייבים בקרבן. והוכיח מכך רבא שיש חיוב על הכניסה בסמוך לוסתה. ודחה רב אדא שהחויב על הפרישה, ואף שכבר שנינו זאת במשנתנו נשנה אגב מה ששנינו שם שאם נמצא על שלה טמאים ספק ופטורין מן הקרבן. והשיבו רבינא: והרי שנינו 'נמצא' ולא שכבר ידע מהטומאה קודם פרישה. ומה שסיימו שם 'זו היא מצות עשה שבגדה שחייבין עליה', יש לתקן 'זו היא מצות לא תעשה שבגדה שחייבין עליה'.

היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי - נועץ עשר צפרניו בקרקע עד שימות, ואם פירש מיד חייב. לרבא: יש ללמוד מכאן שהמשמש מת בעריות פטור, שאם המשמש מת חייב וכאן הפטור הוא משום שהוא אנוס, א"כ גם אם פירש מיד יפטר. לאביי: אפשר שהמשמש מת בעריות חייב, ומה שחייב בפרישה מיד הוא משום שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה. ולפי"ז מצינו ארוכה וקצרה בגדה, ומה שלא שנו כן רק במקדש משום שאין דומים זה לזה, שארוכה שבגדה קצרה שבמקדש וארוכה שבמקדש קצרה שבגדה.

דף י"ח ע"ב

אזהרה לבועל נדה - ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב. למשמש עם הטהורה ונטמאה, שלא יפרוש מיד - עשה: 'ותהי נדתה עליו', אפילו בשעת נדתה תהא עליו. לאו: 'לא תקרב' משמעותו גם לא תפרוש ותקרב לעצמך, כנאמר 'האומרים קרב אליך אל תגש בי כי קדשתך'.

טמא'). ולר' עקיבא הואיל והוצרך הכתוב לפרט בהמה וחייה לדרשתו של רבי, כתב גם שרץ, שכל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה.

לפוטרים על העלם מקדש, הדין בהעלם מקדש וטומאה - לרב אשי: אם פורש מחמת טומאה - העלם טומאה בידו וחייב, ואם מחמת מקדש - הרי העלם מקדש בידו ופטור. לרבינא: גם כשפורש מחמת טומאה הוא משום מקדש, ולכן בכל אופן פטור.

דף י"ט ע"ב

שני שבילין אחד טמא ואחד טהור: הלך בראשון ובשני, ואחר כך נכנס למקדש - חייב. ואם בשעה שהלך בשני שכח שהלך בראשון - לת"ק חייב, שמקצת ידיעה ככל ידיעה. ולר' שמעון בן יהודה בשם ר' שמעון פטור, שאין מקצת ידיעה ככל ידיעה. הלך בראשון ונכנס, הזה ושנה וטבל חזר והלך בשני ונכנס - לת"ק: חייב ורבי שמעון פטור שספק ידיעה אינה ידיעה.

טעמו של ת"ק שמחייב בספק ידיעה: לר' יוחנן - כאן עשו ספק ידיעה כדיעה. לריש לקיש - ר' ישמעאל היא, שסובר שאין צריך ידיעה בתחילה. והיה יכול להעמיד גם כרבי שסבר לשיטתו (להלן) שבכל התורה ידיעת ספק שמה ידיעה - אלא רצה ללמד ששיטת ר' ישמעאל שאין צריך ידיעה תחילה, שלא נטעה שאף שאין מיותר לשיטתו 'ונעלם' ללמד זאת, אפשר שלמד זאת בקבלה.

אכל חתיכה ונודע שהיא ספק חלב, וחזר ואכל חתיכה אחרת ונודע שהיא ספק חלב - לרבי: כשם שמביא חטאת על כל אחד ואחד (כדלהלן) כך מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד. לר' בן יהודה ור' אלעזר ברבי שמעון: מביא אשם תלוי אחד, שנאמר 'על שגגתו אשר שגג' - התורה ריבתה שגגות הרבה ואשם תלוי אחד.

כוונת רבי שמביא חטאת על כל אחד - לריש לקיש: שאם היתה לו ידיעת ספק בין החתיכות, ואח"כ נודע שהם ודאי חלב - ידיעת הספק מחלקת ומביא שתי חטאות. לר' יוחנן: כשם שידיעת ודאי מחלקת לחטאות, כך ידיעת ספק מחלקת לאשמות, אבל לחילוק חטאות אין די בידיעת ספק - שנאמר 'או הודע אליו, ורק לענין טומאת מקדש וקדשיו די בידיעת ספק - שלא נאמר בה 'ידיעה' בפירוש ורק נדרש מ'ונעלם'.

הדרן עלך ידיעות הטומאה

יום שני פרשת מקץ - ל' כסלו תשע"ח

דף כ' ע"א

פרק שלישי - שבועות שתים בתרא

שבועות שתים שהן ארבע - שאוכל ושלא אוכל מפורשים בתורה, שאכלתי ושלא אכלתי ממזרש חכמים.

האומר 'שבועה שלא אוכל' ואכל כל שהוא - לרבי עקיבא חייב, ולחכמים פטור, שלא מצינו אוכל כל שהוא שחייב.

האומר 'שבועה שאוכל לך' - במשנה מבואר שמשמעותה שיאכל, ובברייתא מבואר שמשמעותה שלא יאכל. וישוּב הסתירה: לאביי - המשנה באין מסרבין בו שיאכל, והברייתא במסרבין בו והוא אומר 'לא אוכל' 'לא אוכל' עד שאמר 'שבועה שאוכל לך' - שנתכוין 'בשבועה יהא מה שאוכל משלך'. לרב אשי: לעולם משמעותה שיאכל, ויש לגרוס בברייתא שאמר 'שאי אוכל לך', והחידוש שאין אומרים שנתכוין לומר שיאכל ונתקל בלשונו.

האומר 'מבטא ככר זו עלי' - הרי הוא כאומר שבועה שלא אוכלנה, ואם אכלה חייב קרבן - שנאמר 'או מבטא שפתייה אשר אסרה על נפשה'. האומר איסר עלי ככר זו - לאביי: הרי הוא כמתפיס בשבועה - שנאמר 'או אסרה אסר על נפשה בשבועה', והתנא נסתפק האם מתפיס דינו כנשבע. לרבי: נאמר 'ואם בית אישה נדרה או אסרה איסר על נפשה בשבועה' - הטיל הכתוב 'איסר' בין נדר לשבועה, שאם אמרו בלשון שבועה, כגון 'איסר שלא אוכל ככר זו' - הרי זו שבועה וחייב קרבן, ואם אמרו בלשון נדר כגון 'איסר ככר זו עלי' - הרי זה נדר ופטור מקרבן.

המתפיס בשבועה - שנשבע על הככר וחזר ואמר על ככר אחרת הרי זו כזו, לאביי כמוציא שבועה מפיו, ואם אכלה חייב קרבן, ולרבי אינו כמוציא שבועה מפיו.

האומר הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו, או כיום שמת בו פלוני, או כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם, או כיום שראה ירושלים בחורבנה, והוא נדור ובא מאותו היום (שקיבל עליו בנדר שלא יאכל בשר בימים אלו) - הרי זה אסור. לאביי: משום שמתפיס בנדר דינו כנדר. לרבי: עיקר נדר הוא זה, כיון שפירש שלא יאכל בשר, אלא השמיענו התנא שצריך הנודר להתפיס בדבר הנדור לו מכבר כדי שיחול הנדר, והשמיענו התנא שיכול גם להתפיס ביום שנהרג בו גדליה בן אחיקם [אחר שנדר בו], והרי הוא כדבר הנדור אף שגם לולי נדרו אסור בו.

דף כ' ע"ב

'איש כי ידור נדר' - בדבר הנדור מתפיס, ולא בדבר האסור.

זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו - מה שאין יכול הפה לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע. ולמדנו שנשים חייבות בקידוש, שכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה.

לרב דימי בשם ר' יוחנן הנשבע 'אוכל' ו'לא אוכל' ועבר על שבועתו זהו שבועת שקר - ואזהרתו מ'לא תשבעו בשמי לשקר', והנשבע 'אכלתי' ו'לא אכלתי' זהו שבועת שוא, ואזהרתו מ'לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא'.

אזהרת שבועת שוא ושבועת שקר בדיבור אחד נאמרו - לומר כשם שלוקה על שקר כך לוקה על שוא אע"פ שאין בה מעשה. [שלא נדרוש הנאמר בה 'לא ינקה' שאף ב"ד אין מנקין אותו, אלא דווקא 'לא ינקה ה' אבל ב"ד מלקין ומנקין]. וי"א כשם שמביא קרבן על שקר מביא קרבן על שוא, כשיטת רבי עקיבא שמביא קרבן על שבועה לשעבר.

דף כ"א ע"א

לר' אבהו בשם ר' יוחנן הנשבע 'אכלתי' ו'לא אכלתי' ועבר על שבועתו - זהו שבועת שקר. הנשבע 'אוכל' ו'לא אוכל' ועבר עליה - עובר ב'לא יחל דברו'. נשבע לשנות את הידוע לאדם - זו היא שבועת שוא. ולא אמר כן רבין בפירוש בשם ר' יוחנן, אלא נלמד מדבריו להלן. כל לאו שבתורה אם יש בו מעשה לוקין עליו, ושאין בו מעשה אין לוקין עליו, חוץ מנשבע, ומימר, ומקלל את חברו בשם.

הנשבע שבועת שוא לוקה - שנאמר 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה ה'", ב"ד של מעלה אין מנקין אותו אבל ב"ד של מטה מלקין אותו ומנקין אותו. ודרש ר' יוחנן מהנאמר 'לשוא' שתי פעמים - אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר, ופירש ר' אבהו דהיינו ב'אכלתי' ו'לא אכלתי' שדומה לשוא שהיא לשעבר.

האומר 'שבועה שאוכל ככר זו היום' ועבר היום ולא אכלה - אינו לוקה. לר' יוחנן: שהוא לאו שאין בו מעשה [ואין מרבים אותה מ'לשוא' - שאינה דומה לה שהיא להבא]. לריש לקיש: שהתראת ספק היא ולא שמה התראה.

שנינו: הנשבע ג' פעמים על הכיכר שלא יאכלנה, ואכלה - חייב אחת (שאינו שבועה חלה על שבועה), זו היא שבועת בטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד - אין הכוונה למעט 'אכלתי' ו'לא אכלתי' ודלא כר' אבהו, אלא הכוונה לשבועת להבא הדומה לה, והיינו 'אוכל' ולא אכל, למעטו ממלקות במזיד (אבל בשוגג חייב קרבן).

בסיפא שנינו: הנשבע לשנות את הידוע - זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור. 'זו היא' - למעט 'אכלתי' ו'לא אכלתי', אך לא למעטו ממלקות במזיד, אלא שזו היא שעל שגגתה פטור מקרבן, אבל 'אכלתי' ו'לא אכלתי' חייב קרבן אף שהיא לשעבר, וכו' עקיבא.

דף כ"א ע"ב

לרבי שמעון כל איסורין שבתורה לוקין עליהם בכל שהוא, ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן בשוגג. לשיטת רבי עקיבא כל איסורים בכזית חוץ מהנשבע שלא יאכל שלוקה בכל שהוא, הואיל ואם פירש שלא יאכל כל שהוא חייב בכל שהוא, כך גם בסתם חייב בכל שהוא. ולשיטת חכמים גם בשבועה אינו לוקה אלא בכזית כל שלא פירש שאוסר עצמו בכל שהוא.

ר' עקיבא אומר: נזיר ששרה פתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית מהיין והפת - חייב.

האומר 'שבועה שלא אוכל', ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים - לרבי שמעון פטור, שכבר מושבע ועומד מהר סיני אף על משהו. ולתנא קמא חייב - לרב ושמואל ור' יוחנן: בכלל דברים המותרים עם דברים האסורים, שהשבועה חלה על דבר מצוה בכלל. לריש לקיש: גם בכלל פטור, ואי אתה מוצא אלא במפרש ואוסר עליו חצי שיעור לחכמים, או בסתם לשיטת ר' עקיבא שהנשבע אוסר עצמו בכל שהוא.

דף כ"ב ע"א

אלו חייבים באכילה פחות מכזית: א. האוכל נמלה שלמה - לפי שהיא בריה. ב. האוכל הקדש שוה פרוטה. ג. הנשבע ומפרש שאוסר עליו כל שהוא. ד. האומר 'קונם ככר זו עלי' - אוסר עצמו בכל שהוא שבה, כיון שלא הזכיר שם אכילה [ואם אכל במזיד לוקה במשהו, ואם אכלו בשוגג - לסובר יש מעילה בקונמות חייב בשו"פ]. אך אם אמר 'אכילה מזו עלי קונם', אינו חייב אלא בכזית. ה. הנשבע שלא יטעום.

ר' עקיבא אמר שלא מצינו מדבר ואוסר על עצמו ומביא קרבן על דיבורו אלא בשבועה. אבל מגדף - מדבר וחוטא הוא, ונזיר - אינו מביא קרבן על חטא אלא להתיר לו את היין, והקדש - אוסר על כל העולם, ובקונמות - סבר שאין מעילה בקונמות.

האוסר על עצמו שתי ככרות בקונם, ואמר 'אכילה מזו עלי קונם, אכילה מזו עלי קונם' - אינו חייב עד שיאכל כזית מאחת מהם, אבל אם אכל כזית אחד משתיהן אין מצטרף. אך אם אמר 'אכילה משתיהם עלי קונם', ואכל כזית משתיהן - הרי הן מצטרפות.

האומר 'שבועה שלא אוכל משתי הככרות' ואכל משתיהם כזית אחד - לתנא קמא אין מצטרף, לפי שהם חלוקות לחטאות, שאם אכל כזית מכל אחת בהעלם אחד מביא שתי קרבנות. ולר' מאיר - השבועות כקונמות ומצטרף.

רבינא העמיד מחלוקת חכמים ור' מאיר באופן אחר: לחכמים יש מעילה בקונמות, ואם אסר על עצמו שתי ככרות בקונם, ואכל משתיהם שוה פרוטה, מצטרפות. ור' מאיר סבר שאין מעילה בקונמות כלל, וגם לדברי חכמים שיש מעילה הקשה: כשם שבשבועות אין שתיהם מצטרפות כך גם בקונמות. וחכמים סברו כנ"ל, שבשבועות אין מצטרפות כיון שחלוקות לחטאות.

האומר 'ככר זו הקדש' ואכלה בין הוא בין חברו - מעל, לפיכך יש לה פדיון. האומר 'ככר זו עלי הקדש' - לר' מאיר: הוא מעל וחבירו לא מעל, לפיכך אין לה פדיון. לחכמים: גם הוא לא מעל, לפי שאין מעילה בקונמות. ולרבינא יש להפוך השיטות.

דף כ"ב ע"ב

האומר 'שבועה שלא אוכל' ואכל עפר - פטור. האומר 'שבועה שלא אוכל עפר', ואכל, נסתפק רבא אם מאחר שהזכיר לשון אכילה אינו חייב אלא בכזית, או מאחר שאינו מאכל אדם חייב בכל שהוא.

האומר שבועה שלא אוכל חרצן - נסתפק רבא אם מאחר שהוא נאכל על ידי תערובת דעתו על כזית, או מאחר שאין נאכל בפני עצמו דעתו על משהו.

נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן - דעתו על כזית אע"פ שכבר אסור בה מחמת נזירותו, ואין דעתו על כל שהוא.

דף כ"ג ע"א

האומר שבועה שלא אוכל, ושתה - חייב, שהשתיה בכלל אכילה, הן מסברא - שדרך בני אדם לומר

דף כ"ד ע"א

טעמו של ר' שמעון שהנשבע שלא לאכול ואכל נבילות וטריפות פטור - לריש לקיש: לפי שמושב וועמד גם על כל שהוא, שלשיטתו לוקין על כל שהוא, ולא אמרו כזית אלא לקרבן. לר' יוחנן: משום שלשיטתו אין איסור חל על איסור בכולל, שחכמים חייבו משום נבילה את האוכלה ביה"כ, שחל עליה בכולל, ולר' שמעון פטור.

למסקנא מה ששינוי שהנשבע שלא לאכול ואכל מאכלים שאינם ראויים פטור - היינו כגון עפר, אך מאכלות אסורות נחשבות לראויות.

האומר 'קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום', ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים - אשתו אסורה לו. ואין להוכיח מכאן שמאכלות אסורות נחשבות לראויות לאכילה - מאחר שכבר אכלם קודם שבועתו החשיבם באכילתו.

דף כ"ד ע"ב

יש סוברים שאיסור חל על איסור בכולל - כגון האוכל נבילה ביום הכיפורים, שמתוך שחל איסור יו"כ על שאר אוכלים, חל גם על הנבילה, וסוברים שהוא דומה לאיסור מוסיף. וי"א שרק איסור מוסיף חל, לפי שמוסיף איסור נוסף באותה חתיכה, אבל איסור כולל שהוא בשתי חתיכות לא חל על איסור.

לרבא: הנשבע שלא יאכל תאנים, וחזר ונשבע שלא יאכל תאנים וענבים - לסובר שאיסור כולל חל על איסור, חלה שבועה שניה גם על תאנים מתוך שהיא חלה על הענבים. ואף שהוא איסור הבא ע"י עצמו.

יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד - טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביום הכיפורים, ד' חטאות: משום חלב, נותר (מוסיף - שנאסר למזבח), יום הכיפורים (בכולל - חולין), טמא שאכל את הקדש (כשנטמא - חל בכולל שנאסר בקדשים הנאכלים). ואשם משום מעילה (בכולל - בשר ועור). ורבי מאיר הוסיף שאם היתה שבת והוציאו בפיו בשעת אכילה, חייב חטאת נוספת משום שבת. ואמרו לו שזו אינה מפני האכילה.

נשבע שלא יאכל תמרים וחלב - חלה השבועה בכולל גם על החלב, וחייב על אכילתו קרבן עולה ויורד. והתנא לא מנה קרבן זה: א. שהוא איסור הבא על ידי עצמו, וקדשים שמנה היינו בכור. ב. ששבועה יש לה שאלה, וקדשים בכור. ג. שאינו קרבן קבוע, וטומאה שמנה היינו בנשיא וכדעת ר' אליעזר שמביא שעיר. ד. שהשבועה חלה על פחות מכשיעור. ה. שבחטאות מנה רק אלו שזדונם כרת וזה זדונו לאו (אמנם באשם מנהו אף שאין זדון מעילה בכרת). ו. שהשבועה חלה גם על דבר שאין בו ממש.

דף כ"ה ע"א

שבועה חלה בין על דברים של עצמו ובין של אחרים - כגון שבועה שאתן לאיש פלוני עשיר ושלא אתן [שאם

בואו ונטעום על אכילה ושתיה, והן מן הכתוב - שנאמר במעשר שני 'ואכלת' על שתית יין ושכר, ויש ללמוד מ'שכר' האמור בנזיר שהכוונה ליין ולא לדבילה קעילית.

שנינו: האומר 'שבועה שלא אוכל', ואכל ושתה - חייב אחת. [ויש להוכיח ששתיה בכלל אכילה, שאל"כ לא היה צריך לומר זאת]. האומר 'שבועה שלא אוכל ושלא אשתה', ואכל ושתה - חייב שתים, ואין לומר שכיון ששתיה בכלל אכילה לא חלה השבועה השניה על השתיה - שמאחר שהמשיך ופירש שלא ישתה, גילה דעתו שמה שאמר שלא יאכל נתכוין רק לאכילה.

האומר 'שבועה שלא אוכל', ואכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין - אינו חייב אלא אחת. אמר 'שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין', ואכל מהם - חייב על כל אחת ואחת, שיש כאן שבועה על כל אחת בפני עצמה, שאילו היה מתכוין לשבועה אחת ולהוציא משבועתו שאר מינים, היה אומר 'פת חטין וכן של שעורין וכן של כוסמין'.

דף כ"ג ע"ב

האומר שבועה שלא אשתה - ושתה משקין הרבה, אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש, ושתה, אם לא היו מונחים לפניו - אינו חייב אלא אחת, שהזכיר מינים אלו כדי להוציא מהכלל משקין אחרים. היו מונחים לפניו - חייב על כל אחת ואחת, שאילו להוציא משקים אחרים היה אומר 'שלא אשתה אלו ומיניהם'. וכן אם היה מסרהב בו חבירו שישתה עמו יין ושמן ודבש, ונשבע שלא ישתה יין שמן ודבש, חייב על כל אחת ואחת, שדי לו לומר שבועה שלא אשתה עמך, ולא היה צריך לפרט.

האומר לחבירו תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך, והשיבו 'שבועה שאין לך בידי כלום' - חייב אחת. השיבו 'שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין' - חייב על כל אחת ואחת. י"א שחייב ג' אשמות על ג' הפרטים, אבל על מה שאמר 'שבועה שאין לך בידי פטור, שהוא עולה על כל פרט בפני עצמו. וי"א שחייב ד', על שלשת הפרטים ועל הכלל.

הייתה אצלו פרוטה מכל המינים יחד: אם אמר 'שבועה שאין לך בידי כלום' - מצטרפות וחייב קרבן. אמר 'שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין': לסובר שחייב גם על הכלל - חייב, ולסובר שאינו חייב אלא על ג' הפרטים - פטור.

האומר 'שבועה שלא אוכל', ואכל אוכלים שאינן ראויים לאכילה, ושתה משקין שאינם ראויים לשתיה - פטור.

האומר 'שבועה שלא אוכל', ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים - לתנא קמא חייב, ולר' שמעון פטור. וטעמו של ת"ק: לר' יוחנן - כשנשבע סתם, שנכלל בשבועתו נבילות ושחוטות (למסקנת הגמרא כד. שהנבילות ראויים לאכילה), והשבועה חלה על איסור בכולל. אבל אם אסר רק אלו - כבר מושבע ועומד מהר סיני. ולריש לקיש - כשפירש שאוסר עליו חצי שיעור או לרבי עקיבא בסתם שנאסר גם בכל שהוא, שאין איסור חל על איסור בכולל אלא באיסור הבא מאליו ולא באיסור הבא על ידי עצמו.

אמר 'לעני' - אין שבועה חלה עליו, שכבר מושבע ועומד מהר סיני ליתן צדקה], וכן שנתתי ושלא נתתי.

שבועה חלה גם על דברים שאין בהן ממש - שאישן ושלא אישן, שישנתי ושלא ישנתי, שאזרוק צרור לים ושלא אזרוק, שזרקתי ושלא זרקתי.

חומר בנדרים מבשבועות - שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות, מה שאין כן בשבועות. חומר בשבועות מבנדרים - שהשבועות חלות גם על דבר שאין בו ממש, מה שאין כן בנדרים.

האומר שבועה שלא אישן שלשה ימים - מלקין אותו משום שבועת שוא וישן לאלתר, שדבר שאי אפשר הוא ומשנשבע יצתה לשקר.

לרבי ישמעאל - אין חייב בשבועת ביטוי אלא על העתיד לבוא, שנאמר 'להרע או להטיב', ומ'לכל אשר יבטא' מרבים גם דברים שאינם הרעה או הטבה. **לרבי עקיבא** - כשם שנתרבו דברים שאינם הרעה או הטבה, כך יש להרבות שבועה לשעבר.

האומר שבועה שזרק פלוני צרור לים ושלא זרק - לרבי ישמעאל פטור כיון שהוא לשעבר. לרבי עקיבא: לרב - חייב. לשמואל - פטור, שאינו חייב לשעבר אלא על שבועה שישנה גם בלהבא.

דף כ"ה ע"ב

נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל - פטור. **נשבע לקיים את המצוה ולא קיים** - לחכמים: פטור, שנאמר 'להרע או להטיב' ולכן דבר ששייך להשבע לעשותו או שלא לעשותו שייך בו שבועת ביטוי, ושבועה זו היא רק בהן ולא בלאו. לר' יהודה בן בתירא: חייב, קל וחומר מרשות שאינו מושבע עליה מהר סיני.

מחלוקת רב ושמואל אם צריך שתהא השבועה בדבר ששייך להבא - היינו בשיטת חכמים, שרב סובר שרק לאו והן המפורשים בכתוב צריכים להיות שייכים, ולא 'להבא ולשעבר' שמריבוי. אבל בדעת ריב"ב לא נחלקו - שאם 'לאו והן' אין צריך, כל שכן שאין צריך 'להבא ולשעבר'.

האומר 'לא אכלתי היום', אמר לו חבירו 'משייעך אני', ואמר 'אמן', והוא אכל - חייב קרבן. אמר לא הנחתי תפילין היום וכו' - במזיד חייב מלקות, בשוגג - לרב חייב קרבן, לשמואל פטור לפי שאינה בלהבא.

נשבע על עמוד של אבן שהוא של זהב: אם כבר ידעו ג' בני אדם שהוא של אבן - עובר משום שבועת שוא. ואם לא ידעו - עובר משום שבועת שקר.

הנשבע לחבירו שיודע לו עדות ונמצא שלא ידע - לאביי: פטור גם לרב, לפי שאינה בלאו והן, שאם נשבע שאינו יודע עדות אינו חייב משום ביטוי רק אם נשבע בבית דין והוא ראוי להעיד ומשום שבועת העדות. וי"א שחזר בו אביי וסובר שבאופן שאינו חייב משום שבועת העדות חייב משום שבועת ביטוי וישנה בלאו והן. וי"א שאחת מהמימרות אמרה רב פפא ולא אביי.

נשבע שידע לו עדות או לא ידע, או שהעיד או לא העיד - לרב חייב, לשמואל פטור, שאינה להבא, שחייב להעיד.

הנשבע 'איני יודע לך עדות': באופן שחייב משום

שבועת העדות, כגון שראוי להעיד ונשבע בבית דין - אינו חייב משום שבועת ביטוי. לאביי (כנ"ל שחזר בו, או שאחד מהמימרות היא מרב פפא): שנאמר 'לאחת מאלה' - לאחת אתה מחייבו ולא שתים. ולפי דבריו באופן שאינו חייב משום שבועת העדות, חייב משום ביטוי, והכתוב חייבו משום שבועת העדות כדי לחייב על המזיד כשוגג. לרבא: משום שהוא דבר שבכלל ויצא לידון בדבר החדש, ואין לך בו אלא חידושו. ולפיכך גם באופן שאינו חייב משום שבועת העדות, פטור משום שבועת ביטוי.

יום ראשון פרשת ויגש - ו' טבת תשע"ח

דף כ"ז ע"א

הנשבע על דברים שאין בהן הרעה והטבה - כגון שאזרוק צרור לים, חייב, שנאמר 'או נפש כי תשבע לבטא בשפתים'.

הנשבע לשעבר - לר' עקיבא חייב, שדורש כל התורה בריבוי ומיעוט (כרבו נחום איש גם זו), ונאמר 'או נפש כי תשבע' - ריבה, 'להרע או להטיב' מיעט, 'לכל אשר יבטא האדם' - חזר וריבה, ריבה הכל, ולא מיעט אלא דבר מצוה. ולר' ישמעאל פטור, שדורש כל התורה בכלל ופרט (כרבו ר' נחוניא בן הקנה) - מה הפרט מפורש להבא אף כל להבא. אבל על דברים שאין בהם הרעה והטבה להבא חייב - א. שלהבא דומה לפרט - שאיסורו משום 'בל יחל דברו', אבל לשעבר איסורו משום 'בל תשקרו'. ב. שנאמר 'כי תשבע לבטא בשפתים' - שהשבועה קודמת לביטוי ולא שהביטוי קודמת לשבועה.

'האדם בשבועה' - פרט לאנוס, כגון מי שנשבע שכך אמר רבו משום שכסבור שכך היה האמת וליבו אנוס, פטור. **'זנעלם'** - פרט למזיד שפטור מקרבן. **'ממנו'** - שנתעלמה ממנו שבועה ולא חפץ. לרב יוסף: כגון שאמר שבועה שלא אוכל פת חטין, והושיט ידו לסל ליטול פת שעורין, ועלתה בידו של חטין וכסבור שעורים היא ואכלה, מאחר שאם היה יודע שהוא חטין היה פורש, העלם חפץ הוא ופטור. לר' אלעזר: לא מצאנו העלם חפץ בלא העלם שבועה, ובכל אופן חייב.

העלם חפץ ושבועה בידו - לרב אשי: פירש מחמת שבועה חייב, ואם מחמת חפץ פטור. לרבינא: בכל אופן פטור, שלא פירש משבועה אלא מחמת חפץ ולא מחפץ אלא מחמת שבועה.

דף כ"ז ע"ב

איזו היא שגגת שבועת ביטוי לשעבר: כשאומר יודע אני ששבועה זו אסורה, אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן. ואפילו חכמים החולקים על מונבז וסוברים בכל מקום ששגגת קרבן אינה שגגה, מודים בשבועה - לפי שיש בה חידוש שמביא קרבן על לאו.

הנשבע על הככר ומסתכן עליה - מותר לאוכלה. ואם מצטער עליה ואכלה בשגגת שבועה - פטור, שגם אם לא היה שוכח שבועתו היה אוכלה, ואין זה 'שב מידיעתו'.

גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו - שנאמר 'לבטא

עלתה לו שניה בראשונה. ואם לא נשאל על הראשונה, חוזר ומונה עוד שלשים יום לנזירות שניה.

יום שלישי פרשת ויגש - ה' טבת תשע"ח

דף כ"ח ע"א

נשבע על ככר ואכלה - לשיטת רבא אם שייר ממנה כזית נשאל עליה, אבל אכלה כולה (או ששייר פחות מכזית). אין נשאל עליה. יש מעמידים דבריו כשנשבע שלא יאכל ככר זו, ואע"פ שכבר אכל כזית ועבר על שבועתו, מתוך שחלה שאלה על כזית אחרון חלה גם על כזית שכבר אכל. ויש מעמידים דבריו כשנשבע שלא יאכלנה, שלא עבר עד שיאכל כולה, ואע"פ כן אם שייר פחות מכזית אינו חשוב לשאול עליו.

אמימר חולק על רבא - שבכל אופן שנשבע אפילו אכלה כולה נשאל עליה, שבשוגג עדיין מחוסר קרבן, ובמזיד מחוסר מלקות. אך אם כבר כפתוהו על העמוד - אין נשאל, שהרי אם רץ כעת נפטר ממלקות. ודחתה הגמרא שאף בזה עדיין נשאל - שהרי כל זמן שלא רץ לא נתבזה ועדיין חייב מלקות.

מי שנדר שתי נזירות, ומנה ראשונה והפריש עליה קרבן, ואח"כ נשאל על הראשונה - עלתה לו שניה בראשונה אע"פ שכבר כיפר וכבר גילח, לפי שנזירות ראשונה גרמה לשניה שלא תחול, ואינה.

דף כ"ח ע"ב

האומר שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו: אכל את הראשונה שהיא של תנאי - בשוגג, והשניה במזיד, או שאכל שתיהן בשוגג - פטור ממלקות על השניה, שבשעת אכילה ראשונה שהיתה שבועה ראויה לחול עליו היה שוגג, ואין קורים בו 'האדם בשבועה'. אכל ראשונה במזיד ושניה בשוגג - חייב קרבן על השניה, שבשעת אכילה הראשונה היה זכור משבועתו ושבועה חלה עליו.

אכל שתיהן במזיד: אכל של תנאי תחילה - חייב מלקות כשאכל את של איסור, שהתראת וודאי היא, שהרי כבר חלה שבועה עליו בשעת אכילת האיסור. אכל את של איסור תחילה - לסובר התראת ספק שמה התראה חייב, ולסובר שלא שמה התראה פטור.

תלאן זו בזו, שאמר 'לא אוכל זו אם אוכל זו, לא אוכל זו אם אוכל זו', ואכל כל אחת בזדון עצמה ובשגגת חברתה, שזכור שנשבע על זו אם יאכל חברתה, אבל שכח שנשבע על חברתה אם יאכל זו - פטור בין ממלקות שניה שהוא מזיד, לפי שלא חלה עליו שבועה של שניה, ובין מקרבן של ראשונה שעבר עליה שוגג למפרע כשאכל את השניה, לפי שלא היתה השגגה באכילתה.

תלאן זו בזו ואכל כל אחת בשגגת עצמה ובזדון חברתה, ששכח שנשבע עליה אם יאכל חברתה, אבל זכור שאם אוכל זו תחול שבועה על השניה - חייב קרבן על אכילת השניה, שהרי חלה שבועתו עליו מתחילה וכשאכלה עובר על שבועתו שוגג. ועל הראשונה פטור מקרבן וממלקות, כיון שלא זכרה באכילת הראשונה לא חלה שבועה עליו.

בשפתים', ולפיכך אם גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורים פטור. אבל אם גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם - חייב, שנאמר 'לכל אשר יבטא האדם'.

גמר בלבו להביא לתרומת המשכן או להביא קרבן - חייב, שנאמר בתרומת המשכן 'כל נדיב לב', ובקדשים נאמר 'וכל נדיב לב עולות'. ואין למדים מהם לשאר נדרים - ששני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים. וגם לסובר מלמדים - אין למדים חולין מקדשים.

יום שני פרשת ויגש - ז' טבת תשע"ח

דף כ"ז ע"א

נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל - פטור. שנאמר 'להרע או להיטיב' - מה הטבה רשות אף הרעה רשות. וממה שנאמר 'או' לרבות הטבת אחרים, למדנו שברשות הכתוב מדבר ולא בביטול מצוה, שאילו במצוה הרי מפורש גם הרעת אחרים (שאסורה), וקל וחומר להטבתם. ור' יאשיהו ש'או' בא לחלק, סובר כרבי עקיבא שלמדים ריבוי מיעוט וריבוי ובא למעט דבר מצוה, ואילו הפסוק עוסק במצוה מאי ממעט.

נשבע לקיים את המצוה ולא קיים - לתנא קמא פטור לפי שלא עשה בה לאו כהן. ולרבי יהודה בן בתירא חייב, קל וחומר מרשות שאינו מושבע עליו מהר סיני חייב. ואע"פ שאינה בלאו והן, מצאנו בהטבת אחרים שהוא חייב אע"פ שפטור על הרעתם, וחכמים סוברים שגם שם שייך לאו - לא איטיב לעשירים, שאין בזה איסור.

נשבע להרע לעצמו ולא הרע - חייב, שהוא דבר הרשות. נשבע להרע לאחרים, כגון אכה את פלוני ואפצע את מוחו - פטור, שאין שבועה חלה לבטל את המצוה. נשבע להטיב לאחרים חייב - שנאמר 'או'.

דף כ"ז ע"ב

משנה: האומר שבועה שלא אוכל ככר זו, שבועה שלא אוכלנה, שבועה שלא אוכלנה, ואכלה - חייב אחת, שאין שבועה חלה על שבועה.

מה ששינינו עד עתה זו היא שבועת בטוי - וחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד. שבועת שוא (שתבואר להלן) - חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור.

הנשבע 'לא אוכל ככר זו' - כיון שאכל ממנה כזית חייב. אמר 'לא אוכלנה' - אינו חייב עד שיאכל את כולה. ולפיכך אם נשבע תחילה 'לא אוכלנה', וחזר ונשבע 'לא אוכל ככר זו' - שבועה שניה חלה עליו שלא יאכל ממנה כזית, שבשבועה ראשונה לא נאסר אלא בכולה. ולרמז זאת שינתה המשנה הלשון בשבועות שנקטה.

לא אמרו שאין שבועה חלה על שבועה אלא שלא יתחייב שתיים, אבל שבועה שניה חלה עליו - שאם נשאל על הראשונה חייב משום שניה. ולרמז זאת נקטה המשנה ג' שבועות על אותו כיכר.

מי שנדר שתי נזירות, ומנה שלשים יום של ראשונה, והפריש עליה קרבן, ואחר כך נשאל על הראשונה,

תלאן זו בזו ואכל שתייהן בשוגג - פטור, כיון שלא זכר מן השבועות באכילה הראשונה לא נקרא 'האדם בשבועה' ושתייהם לא חלו. אכל שתייהן במזיד - לוקה על השניה, ועל הראשונה - לסובר התראת ספק שמה התראה לוקה, ולסובר שלא שמה התראה אינו לוקה.

נדרי שגגות - 'קונם עלי דבר זה אם אכלתי ואם שתיתי', ונזכר שאכל ושתה, או שאמר 'קונם עלי דבר זה אם איני אוכל או איני שותה היום', ושכח ואכל ושתה - מותר.

האומר שבועה שלא אכלתי שבועה שלא אכלתי - חייב שתים, שמשעה ראשונה כבר יצאה שבועה לשקר, ולא אמרו שאין שבועה חלה על שבועה אלא כשנשבע על להבא. (ודלא כעיפה שאמר שחייב רק אחת).

נשבע שלא יאכל תשע תאנים וחזר ונשבע שלא יאכל עשר - אינו חייב אלא אחת, שכבר נאסר לאכול תשע ואין שבועה חלה על שבועה (ודלא כעיפה שאמר שחייב שתים). אבל אם נשבע תחילה על עשר וחזר ונשבע על תשע - חייב שתים, שמתחילה לא נאסר רק לאכול עשר, ובשבועה שניה נאסר לאכול גם תשע.

דעת, כדי שיהא הנדר על דעת רבים ולא יוכלו להתירה.

דף כ"ט ע"ב

שבועת ביטוי ושוא נהגות באנשים ובנשים, בקרובים וברחוקים, בכשרים לעדות ובפסולים, בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו, וחייבין על זדונם מכות. ועל השגגה - בשבועת ביטוי חייב קרבן עולה ויורד, ובשבועת שוא פטור.

המושבע מפי אחרים - אם ענה אמן, חייב בין בשבועת שוא ובין בשבועת ביטוי, כגון שאמר 'לא אכלתי היום' או 'לא הנחתי תפלין היום', אמר לו חבירו 'משביעך אני', ואמר 'אמן'. שכל העונה אמן אחר שבועה הרי הוא כמוציא שבועה מפיו, שנאמר בסוטה 'ואמרה האשה אמן אמן'. אבל אם לא ענה אמן, פטור.

עדים שהושבעו מפי אחרים - אם לא ענו אמן, לרבי מאיר אינן חייבין משום שבועת העדות עד שיכפרו בבית דין. ואם ענו אמן, חייבים גם מחוץ לבית דין.

הדרן עלך שבועות שתים בתרא

יום חמישי פרשת ויגש - י' טבת תשע"ח

דף ל' ע"א

פרק רביעי - שבועת העדות

שבועת העדות - נוהגת רק בראויים להעיד, שנאמר 'והוא עד', ולכן נוהגת באנשים ולא בנשים, ברחוקים לבעלי הדין ולא בקרובים, בכשרים לעדות ולא בפסולים. ואינה נוהגת אלא בראויים להעיד (יתפרש להלן לא. מה בא להוסיף).

לרבי מאיר אם נשבע העד מפי עצמו - חייב בין בפני בית דין ובין שלא בפני בית דין. ואם היה מושבע מפי אחרים, אינו חייב עד שיכפור בב"ד. ולחכמים - בין מפי עצמו ובין מפי אחרים דווקא בבית דין.

חייבים קרבן עולה ויורד על זדון השבועה, ועל שגגתה עם זדון העדות - שמזידיים בידיעת העדות, ושוגגים בחיוב הקרבן. אבל אם היו שוגגים לגמרי, שסברו שאין יודעים לו עדות ואחר כך נזכרו, פטורים, שאנוסים הם.

'ועמדו שני האנשים' - בעדים הכתוב מדבר, ללמדך שאנשים כשרים לעדות ולא נשים. ואין לומר שהכוונה לבעלי הדין: א. שהרי הם מוזכרים בהמשך 'אשר להם הריב', ב. שהעדים שנים, אבל בעלי דינים לפעמים הם יותר, ג. שהרי גם נשים באים לדון. ואם תפרוך שכל הפסוק בבע"ד, ו'שני' - היינו תובע ונתבע, ו'אנשים' היינו מפני שאין רגילות לנשים לבא לדון - למד בגזירה שוה 'שני' מהנאמר להלן 'על פי שני עדים'.

מצוה לבעלי דינים שיעמדו - שנאמר 'ועמדו שני האנשים'. ולר' יהודה אם רצו להושיב את שניהם מושיבים, ואין איסור אלא שלא יהא אחד עומד ואחד יושב, אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך.

מ'בצדק תשפוט עמיתך' - למדנו: א. שלא יהא אחד יושב ואחד עומד, אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך. ב. הוי דן את חבירך לכף זכות. ג. עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדונו יפה, שאם באו שני דינים לפניך ואחד מהם של תלמיד חכם - פסוק אותו תחלה.

יום רביעי פרשת ויגש - ט' טבת תשע"ח

דף כ"ט ע"א

נשבע שלא יאכל תאנים וענבים, וחזר ונשבע שלא יאכל תאנים, ואכל תאנים והפריש קרבן, ואחר כך אכל ענבים לבדם - אינו מביא קרבן על הענבים, שהם חצי שיעור.

וכן הנשבע שלא יאכל עשר תאנים, וחזר ונשבע שלא יאכל תשע, ואכל תשע והפריש קרבן, ואחר כך אכל עשירית - אינו מביא קרבן על העשירית.

איזו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור: א. נשבע לשנות את הידוע לאדם, כגון שאמר על עמוד שניכר לג' בני אדם שהוא של אבן, שהוא של זהב, ועל האיש שהוא אשה ועל האשה שהיא איש. ב. נשבע על דבר שאי אפשר לו, כגון 'ראיתי גמל שפורח באויר' או 'נחש כקורת בית הבד שגבו טרוף'. ולרבא שאמר 'יאסרו כל פירות העולם עלי אם לא ראיתי גמל פורח באויר'. וגם אם ראה ציפור גדול וקראו גמל, אין הולכים אחר דעתו אלא אחר משמעות פיו. ג. נשבע לבטל את המצוה, כגון שאמר לעדים בואו והעידוני, והם אמרו שבועה שלא נעידך, או שנשבע שלא לעשות סוכה ושלא ליטול לולב ושלא להניח תפילין.

אמר שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה - הראשונה שבועת ביטוי והשניה שוא. ולכן אם אכלה - עבר על שבועת שוא, לא אכלה - עבר גם על שבועת ביטוי.

כשמשיעין את המחויב שבועה בבית דין, אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך, אלא על דעתנו ועל דעת ב"ד, משום כעין מעשה שהיה בבית דינו של רבא שקודם שנשבע נתן ביד התובע קנה שהטמין בו מעות, ונשבע שהחזיר לו מעותיו, ולאחר שבועה חזר ונטלה ממנו, וזרקו הלה מכעס, ונשבר ונמצאו המעות.

כשהשביע משה את ישראל, אמר להן: דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל

רב יוסף שלח להודיע לרב נחמן שעולא שבא לפניו לדון הוא 'עמית בתורה ובמצוות' - והבין שכוונתו שיקדים דינו, או שאם הדין תלוי ב'שודא דדייני' ראוי לזכותו.

דף ל' ע"ב

לא נחלקו ר' יהודה וחכמים אלא בבעלי דינים, אבל עדים דברי הכל בעמידה. וגם בבעלי דינים לא נחלקו אלא בשעת משא ומתן, אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינים בישיבה ובעלי דינים בעמידה.

אשתו של רב הונא באה לדין לפני רב נחמן - ורצה לקום מלפניה מפני שהיא אשת חבר היא, אך חשש שיסתתמו טענותיו של בעל דינה, ולכן ביקש ממשרתו שיפריח עליו אווז ויצטרך לקום, וישב כמי שמתיר נעליו, שאינו עומד ואינו יושב, ואמר בקיצור 'איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב'.

תלמיד חכם ועם הארץ שבאים לדין - מושיבים את התלמיד חכם, שעשה דכבוד התורה דוחה העשה ד'ועמדו'. ואומרים גם לעם הארץ שב, ואם עומד אין מקפידים בכך. וגם אם נתישב והעמידו שליח בית דין, לא אכפת לנו - שיתלה שעשה השליח מדעתו. ולא יקדים התלמיד חכם לישב לפני הדיין קודם שיבא בעל דינו, שנראה כמסדר לפניו טענותיו. ואם הוא רבו ויש לו זמן קבוע ללמוד עמו - מותר.

תלמיד חכם שיודע עדות לחבירו וזלזול הוא לו לילך לבית דין קטן ממנו - בדיני ממונות, אין צריך להעיד, כדדרשו לגבי השבת אבידה מ'והתעלמת'. אבל באיסור, כגון להעיד על אשה שבעלה חי - אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', וכל מקום שיש חלול ה' אין חולקין כבוד לרב.

מן הכתוב 'מדבר שקר תרחק' למדנו: א. שלא יעשה הדיין סניגורון לדבריו - שאם לבו נוקפו לומר שטועה בדין, ובוש לחזור, לא יחזיק להביא ראיות להעמיד דבריו. ב. שלא ישב תלמיד בור לפניו לישא וליתן בדין עמו - שלא יטעהו. ג. כשיודע על חבירו שהוא גזלן, וכן עד שיודע שחבירו גזלן - לא יצטרף עמו אע"פ שהעדות אמת. ד. אם למד מתוך דברי העדים שהדין מרומה - לא יאמר הואיל והעדים מעידים אחתכנו ויהא קולר תלוי בצוואר עדים.

יום שישי פרשת ויגש - י"א טבת תשע"ח

דף ל"א ע"א

דינים נוספים שלמדנו מ'מדבר שקר תרחק': א. תלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעניי וחוב לעשיר - לא ישתוק. ב. תלמיד שרואה את רבו טועה בדין - לא יאמר אמתין לו עד שייגמרנו ואסתרנו ואבננו משלי כדי שיקרא הדין על שמי. ג. רב שאמר לתלמידו מנה יש לי אצל פלוני ואין לי עליו אלא עד אחד, בוא עמוד עמו בבית דין שיהא סבור בעל דין שאתה בא להעיד ויודה אמת - לא יעשה כן. ד. הנושה בחבירו מנה, לא יאמר אטעננו במאתים כדי שיודה לי במנה, ויתחייב לי שבועה, ואגלגל עליו שבועה ממקום אחר. ה. הנושה בחבירו מנה וטענו מאתים, לא יאמר אכפרנו בבית דין ואודה לו חוץ לבית דין, כדי שלא אתחייב לו שבועה

ולא יגלגל עלי שבועה ממקום אחר. ו. ג' שנושים מנה באחד - לא יהא אחד בעל דין ושנים עדים כדי שיוציאו מנה ויחלוקו. ז. שנים שבאו לדין, אחד לבוש סמרטוטין ואחד איצטלית בת מאה מנה - אומרים לו לבוש כמותו או הלבשיהו כמותך. ח. לא ישמע הדיין דברי בעל דין קודם שיבא בעל דינו. ט. לא יטעים בעל דין דבריו לדיין קודם שיבא בעל דינו. וי"א שדין זה למדנו מ'לא תשא', שאנו קוררים 'לא תשיא'.

'ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו' - לרב זה הבא בהרשאה, ולשמואל זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין.

מה ששינונו בסיפא ששבועת העדות אינה נוהגת אלא בראוין להעיד - לרב פפא: להוציא מלך שאינו מעיד, אבל משחק בקוביא שמן התורה כשר להעיד חייב. לרב אחא בר יעקב: להוציא גם משחק בקוביא, כיון שאם מעיד לא יקבלו ממנו, אין אנו קוררים בו 'והוא עד'.

עד המושבע מפי עצמו - לרבי מאיר חייב גם מחוץ לבית דין, שלמדנו חיובו משבועת הפקדון, ו'דון מינה ומינה', ופקדון חייב גם מחוץ לבית דין. ולחכמים חייב רק בבית דין, שלשיטתם 'דון מינה ואוקי באתרה', מה מושבע מפי אחרים בבית דין כך גם במושבע מפי עצמו. לרב פפא: אין להוכיח מכאן שלחכמים 'אוקי באתרא', שיש לומר שדרשו מושבע מפי עצמו בקל וחומר ממושבע מפי אחרים, ו'דיו לבא מן הדין להיות כנדון' שאינו חייב אלא בבית דין כמושב מפי אחרים.

דף ל"א ע"ב

שבועת הפקדון מפי אחרים - לרבי מאיר אינו חייב עד שיכפור בו בבית דין, ולחכמים אפילו מחוץ לבית דין. שהיא נלמדת משבועת העדות, ומכאן מוכח שנחלקו אם 'דון מינה ומינה' או 'אוקי באתרה'.

שבועת העדות חייב עליה קרבן אף במזיד - שלא נאמר בה 'ונעלם', כפי שנאמר בשאר.

חייבים על שגגתה עם זדון העדות - היינו שמזיד בידיעת העדות, ושוגג בחיוב הקרבן.

אף ששינונו שאין חייבים על שגגה גמורה, והיינו שסברו שאין יודעים לו עדות, הוצרך רב לפרש כעין זה גם לענין שבועת ביטוי - שלא נאמר שדווקא בשבועת העדות שלא נאמר 'ונעלם' צריך להיות השוגג דומה למזיד.

שבועת העדות כיצד - אמר לשנים: בואו והעידונו, אמרו לו: שבועה שאין אנו יודעין לך עדות, או שאמרו: אין אנו יודעין לך עדות, אמר להם: משביע אני עליכם, ואמרו: אמן, חייבים.

השביע עליהם חמש פעמים חוץ לבית דין - ובאו לבית דין והודו פטורים, כפרו - חייבים על כל אחת ואחת. השביע עליהם חמש פעמים בפני בית דין, וכפרו - אינם חייבים אלא אחת. הואיל ואין יכולים לחזור ולהודות לאחר שכפרו בבית דין.

כפרו שני העדים כאחד - שניהם חייבים. בזה אחר זה - הראשון חייב והשני פטור, שלאחר שכפר הראשון שוב אין עד יחידי ראוי להגיד. כפר אחד והודה אחד - הכופר חייב. היו שתי כיתי עדים - אף אם כפרה כת ראשונה ואחר כך השניה, שתיהן חייבות, שהעדות יכולה להתקיים באחת מהם.

עמוד - מירילוס: 1901-00-0528-02-הוצאה - דפוס הדר: 02-5985575